

PROBLEMÀTICA DEL CATALÀ ESTÀNDARD

La fixació d'un estàndard català, especialment en la llengua parlada, és un dels problemes col·lectius que tenim plantejats amb urgència. Els mal anomenats «decrets de bilingüisme», que introdueixen l'ensenyament de la nostra llengua en els diferents Països Catalans, malgrat llurs limitacions (i en part a causa precisament d'aquestes limitacions mateixes), suposen un repte seriós a la nostra comunitat, que haurà de fer esforços considerables per a posar-los en pràctica i treure'n fruits positius. El moment històric és decisiu, i la futura unitat o disgregació del català pot dependre del que farem enguany i els dos o tres anys següents.

Al llarg d'una sèrie de mesos he anat prenent notes sobre la llengua oral usada en actes públics diversos (cerimònies oficials, conferències, mítings, classes, emissions de ràdio i televisió...), els resultats de les quals pensava presentar-vos, degudament elaborats, en aquesta ponència. Però de manera totalment imprevista m'han anat caient a sobre una sèrie de responsabilitats cíviques i professionals que no he pogut eludir¹ i que m'han exigit una dedicació

1. Principalment, la feina a la Comissió Mixta de Transferències Estat-Consell General Interinsular primer, i després a la Comissió Assessoradora de Cultura del mateix Consell i de l'Ajuntament de Palma; i la presidència del primer concurs-oposició per a l'ingrés al Cos de Professors Agregats d'INB de Llengua i Literatura Catalanes, acabat fa poc dies.

constant. Aquestes tasques m'han impedit de preparar com cal el text que us presento, i al mateix temps m'han refermat en el convenciment que el debat sobre el tema és absolutament necessari en aquesta reunió científica de catalanistes. Heus ací per què m'he decidit a presentar-vos, en lloc del treball científic que teníeu dret a esperar i que no he pogut fer, una sèrie de dades intuïtives — o almenys mancades del suport documental necessari — i unes simples reflexions que procuraré presentar succintament, per deixar lloc a una àmplia discussió. Diuen que «qui fa allò que pot no està obligat a més». Us asseguro que no he pogut fer res més, i per això confio que em perdonareu. I de passada constatarem tots una realitat important i preocupant: que hem entrat en un procés accelerat cap a una nova situació sociolingüística per al qual no estem preparats, i que — si no es produeix una indesitjable involució — anirem arrossegats pels esdeveniments en lloc de preveure'ls i planificar-los, amb els greus perills que evidentment això comporta.

PODEM DIR QUE EXISTEIX UN CATALÀ ESTÀNDARD?

Basta reflexionar un moment sobre qualsevol de les definicions que s'han donat de llengua estàndard,² per a comprendre que no és possible que existeixi, avui, una modalitat estàndard per a tots els individus de la comunitat catalanoparlant, i menys encara per a tots els ciutadans dels Països Catalans.

La gran majoria d'aquesta gent ha estat formada en una situació de bilingüisme diglòssic, amb un estàndard castellà o francès i

2. Per exemple, la de NORBERT DITTMAR, *Soziolinguistik* (Frankfurt 1973): «La varietat que, a través de diferents relacions de domini social i polític dins el procés històric, ha estat legitimada i institucionalitzada com a mitjà de comprensió supraregional d'una comunitat lingüística». O l'afirmació de LL. LÓPEZ DEL CASTILLO, *Llengua standard i nivells de llenguatge* (Barcelona 1976), 33: «a qualsevol país del món amb una llengua dotada de tots els mitjans, el nivell estàndard, en ús entre les capes mitjanament culturalitzades, que avui són la gran majoria de la població... és a grans trets el de la llengua "correcta" mínima».

una «llengua B» reduïda a l'àmbit d'ús privat dels seus propis parlants, amb les característiques locals. La usurpació de l'àmbit d'ús propi de l'estàndard per una altra llengua ha impedit la difusió d'una varietat supraregional del català que respongui a la definició d'estàndard.

Si volem aplicar els criteris de Garvin per a determinar el grau d'estandardització d'una varietat lingüística, se'ns fa evident, *a priori*, que una llengua mancada d'ús públic i d'ensenyament a les escoles no pot assolir les característiques ni realitzar les funcions pròpies d'una varietat estàndard, ni, per tant, aconseguir l'adhesió de la comunitat lingüística.

Ara bé, en el primer dels tres aspectes assenyalats per Garvin (el de les característiques de la llengua en si), sí que el català presenta un grau satisfactori — i això és el que fa que sigui un cas particular, per no dir únic, dins la casuística sociolingüística del món d'avui —: tenim una llengua normativa codificada amb gran seny, cultivada literàriament per escriptors de totes les terres de parla catalana, apta per a la producció científica i acceptada en general per tots els parlants que hi han tingut accés. És a dir, una llengua dotada de la «flexible estabilitat» i del «grau d'intel·lectualitat» suficient per a esdevenir model general de tota la comunitat lingüística, exercir les seves funcions dins la cultura d'aquesta comunitat i obtenir dels parlants l'adhesió que li assegura la supervivència. Tenim, doncs, un estàndard en potència.

De fet, però, si classifiquem els ciutadans dels Països Catalans en diversos grups segons llur llengua pròpia i llur formació, trobam que es pot parlar d'un veritable estàndard català, però referit només a un grup minoritari de cada país, que el posseeix a nivell de cultura. Aplicant a aquests grups els criteris de Garvin, descobrim que presenta un grau elevat, perfectament satisfactori, en el cas de la llengua escrita, però encara deficient en la llengua parlada: molts dels nostres intel·lectuals i polítics que tenen una competència elevada de la llengua literària — i la demostren en llurs escrits i en llurs discursos o conferències llegits —, mostren una performança migrada en la llengua parlada i s'expressen en llenguatge col·loquial, o en una forma híbrida de llengua formal i col·loquial, amb fre-

qüents interferències de l'estàndard castellà (observeu les diferències entre les conferències llegides i les «dites», i el tipus de llenguatge usat a la ràdio i la televisió).

Deixant de banda aquests grups minoritaris, podem afirmar que la nostra societat no posseeix un estàndard català. Tant els catalanoparlants no cultivats en la nostra llengua com els castellanoparlants immigrants a terres catalanes — la gran majoria de la població, per tant —, posseeixen o coneixen només les varietats regionals o locals del català, que sovint designen també amb denominacions locals: valencià, mallorquí, eivissenc... No poden, naturalment, acceptar com a pròpia una varietat lingüística que els és desconeguda, i, per tant, l'estandardització no existeix.

Al País Valencià i les Illes existeix una supervaloració compensatòria de la llengua local,³ acompanyada sovint d'una denigració compensatòria del català comú (estàndard), descaradament fomentada per certs grups polítics amb la intenció d'obstaculitzar la normalització.

LA TASCA QUE HEM DE DUR A TERME

La nova situació democràtica — tan migrada i embrionària com és — obre la possibilitat de normalització lingüística, amb la generalització de l'ensenyament del català a tots els graus educatius i la seva introducció en els usos públics.

Però perquè aquesta possibilitat passi a ser una realitat caldrà, d'una banda, vèncer la inèrcia diglòssica i fer que el català esdevingui en la pràctica la llengua d'ús públic dels Països Catalans; i d'altra banda, posar en circulació una modalitat lingüística comuna, per als usos formals, coneguda i acceptada per tothom; és a dir, generalitzar una «llengua estàndard».

Ara bé, un estàndard és una varietat lingüística convencional, creada per una llarga tradició i per la pugna constant entre la llen-

3. Vegeu RAFEL LLUÍS NINYOLES, *Idioma i prejudici* (Palma de Mallorca 1971), 50-60.

gua espontània i la normativa. Nosaltres haurem de suplir aquesta tradició amb la voluntat de normalització.

Cal, doncs, generalitzar un model de llengua que sigui acceptable ràpidament per tota la comunitat lingüística. Em sembla evident que això només és possible generalitzant el coneixement de la llengua normativa que sortosament posseïm — cosa relativament fàcil, si els «decrets de bilingüisme» són posats en pràctica i el català entra realment dins el sistema educatiu —. Però cal una acció coordinada i una planificació rigorosa que tingui en compte la situació real, les possibilitats de sortir-ne i els perills que ho poden impedir, i marqui les línies generals d'actuació susceptibles de facilitar-ne el procés.

1. *Situació actual*

Em sembla evident que la situació actual a tots els Països Catalans és definible com una situació de bilingüisme diglòssic, un moviment de defensa de la llengua *B*.

No puc detenir-me a precisar i justificar com caldria aquesta afirmació, donada la varietat de definicions de la diglòssia i de preses de posició en la manera de considerar-la; però no puc deixar de fer dues puntualitzacions:

a) No entenc per diglòssia una distribució funcional de les dues llengües, en la qual tots els parlants usen la llengua *A* per als usos «alts» i la *B* per als usos «baixos» (situació que tradicionalment es cita com a típica de la Suïssa alemanya, encara que la realitat actual d'aqueix país ja no s'ajusta ben bé a aquesta definició),⁴ ni tampoc la coexistència de dues llengües de la qual la *A* és usada a tots els nivells i la *B* només al nivell baix (és evident que el català és emprat avui en actes oficials de gran cerimònia i en usos culturals múltiples de nivell *A*, i també que en certs ambients té més «prestigi» que el castellà). Però sí que dins el conjunt de la

4. Roland Ris féu una interessant comunicació sobre la situació sociolingüística de la Suïssa alemanya a la Rencontre de Sociolinguistique celebrada a Frankfurt el setembre de 1979.

societat dels Països Catalans el castellà té *status* reconegut de *llengua A* i el català és tingut encara com a *llengua B*. (Vegeu, per exemple, la preponderància de l'ús del castellà en la comunicació intersubjectiva, en casos en què podria ser feta en català — perquè l'interlocutor castellanoparlant és capaç d'expressar-se en la nostra llengua —, o almenys practicant el bilingüisme passiu; observem la lentitud de la introducció del «català al carrer» — en rètols públics, relacions comercials, etc. —, ara que ja res no s'hi oposa.)

b) L'expressió «s'ha iniciat un moviment de defensa de la llengua B», no ha d'ésser entesa com si es tractés d'una llengua mancada de desenvolupament cultural, que intenta accedir per primera vegada al nivell alt. El nostre cas és el d'una llengua que, havent estat en plenitud d'ús en l'Edat Mitjana, entrà en coexistència — i, per tant, en conflicte — amb una altra que s'imposà progressivament com a llengua *A*. El procés ha durat segles, amb etapes de resistència forta per part del català — llengua *B* — i etapes d'estabilitat diglòssica, amb un petit nucli resistent sense influència social. Diverses vegades, el procés semblava encaminar-se cap a la normalització (i així hem tingut la Renaixença, la codificació lingüística, una curta etapa d'ensenyament a l'escola), però sempre una nova regressió determinada per les circumstàncies històriques ha desembocat en una nova etapa de diglòssia estable. La darrera — la del franquisme — ha estat molt forta (tant, que a certes contrades com el País Valencià o les Illes ni tan sols hi havia consciència de conflicte lingüístic). En canvi, ara s'ha iniciat i progressa realment una etapa de recobriment del català que, si no es produeix una nova recessió, pot encaminar-nos cap a la normalització.

2. Possibilitats de normalització

En Siguán, en el seu interessant article *Bilingüismo y sociología*,⁵ després de remarcar que un moviment de defensa d'una llengua *B* pot presentar formes molt diferents segons el grau de desenvolupament en què es trobava quan començà a ser dominada per la

5. «Revista Española de Lingüística», 1976, segon fascicle.

llengua *A*, i el grau de degradació a què ha arribat sota aquesta dominació, fa constar que, siguin quines siguin les circumstàncies concretes, tal moviment té sempre les següents característiques:

a) Sorgeix per la intervenció d'una minoria d'individus que en un moment determinat «es fan responsables del futur de llur llengua», i aquesta minoria sols tindrà èxit, si arriba a exercir una influència social.

b) Com que el progrés de la llengua *B* només es pot produir paral·lelament a un retrocés de la llengua *A*, la defensa de la llengua *B* es converteix necessàriament en una qüestió política i s'integra en el conjunt de problemes polítics del moment.

c) Encara que en cada territori les actituds davant les llengües en conflicte depenen de factors específics del país, estan influïdes també per les ideologies culturals pròpies de cada època.

Siguán afegeix que «per una sèrie de raons, a finals del segle XIX apareixen simultàniament a Europa molts de moviments de defensa de cultures i llengües minoritàries, i, actualment, a desgrat d'un cosmopolitisme creixent, assistim a un fenomen semblant».

És ben clar que a tots els Països Catalans existeix — i va creixent de dia en dia — la minoria conscient de la situació i que empra la defensa de la llengua, i que troba un eco creixent dins el conjunt de la societat.

És evident també que la qüestió lingüística ocupa un lloc important dins el conjunt de problemes polítics del moment, i que hi ha una forta acció política tendent al manteniment del castellà com a llengua *A* a tots els nivells, des de les «cartes al director» dels mitjans de comunicació — on s'aboquen, a consciència i sense cap vergonya, les més grans barbaritats lingüístiques i històriques —, fins als «reales decretos» que introdueixen al País Valencià «el estudio de la lengua valenciana» i a les Illes el de «las modalidades insulares de la lengua catalana», passant per tota mena d'incitacions al lerrouxisme i a l'enfrontament dels ciutadans per la qüestió lingüística.

Finalment, és clar que el nostre moviment de recobriment del català s'insereix dins una tendència general — almenys en el món

occidental — de defensa de «la llengua del poble» enfront de l'opressió d'una altra llengua o d'un estàndard ofegador.

D'una manera general, doncs, podem dir que les circumstàncies són favorables a la normalització, i que l'èxit dependrà en gran part de la nostra capacitat d'aprofitar-les i d'evitar-ne els perills.

3. *Els perills que hem d'evitar*

L'acció col·lectiva que hem d'emprendre cap a la normalització ha de ser planificada tenint en compte dos greus perills que la poden fer fracassar:

a) *El perill de la disgregació dialectal*, que amenaça les llengües mancades d'ús oficial. Contra ell hem lluitat durant molt de temps — de vegades amb entusiasme excessiu —, però cal seguir-hi lluitant intensament perquè, essent el grau d'estandardització insuficient — sobretot al País Valencià i a les Illes —, no hi ha consciència de la norma, i la fidelitat a la llengua i l'orgull de la llengua tenen sovint per objecte el parlar regional, i no la llengua comuna.

Aquest perill ve agreujat per les manipulacions centralistes que, com sempre en aquests casos,⁶ tractaran de mantenir el predomini del castellà com a llengua *A* accentuant-ne la unitat, i afavorint la disgregació del català: si aconseguissin introduir l'ús públic de les varietats regionals a nivell formal (el valencià a València, el menorquí a Menorca, etc.), la unitat del català com a llengua de cultura de les generacions futures se'n veuria seriosament amenaçada. I no cal dir que el funcionament aïllat d'unes institucions autònomes no federables pot afavorir molt aquesta tendència.

b) *El perill de la unificació a ultrança*, que duu una minoria influent a proposar com a model un tipus de llengua que amplis sectors de la comunitat lingüística no reconeixen com a propi. És un perill antic també, contra el qual hem hagut de lluitar en els temps difícils del franquisme — personalment, he polemitzat amb

6. Vegeu SIGUÁN, *loc. cit.*

els puristes en diverses ocasions —,⁷ i contra el qual s'alcen ara moltes veus: un sector de la ponència de l'àmbit de llengua del Congrés de Cultura Catalana⁸ i diversos catalanistes estrangers, com Haensch⁹ i Schlieben-Lange.¹⁰

És natural, tractant-se de dos perills reals i de signe oposat, que la presa de posició contra un dels dos ens posi en risc de caure en l'altre. Així, la manera restrictiva amb què correctors i professors han aplicat la normativa fabriana durant els anys d'opressió, i la curiosa iniciativa d'algun editor, de posar un glossari de «mallorquinismes» — que eren paraules perfectament catalanes en l'ampli sentit de la paraula — en obres d'autor mallorquí, «per facilitar-ne la comprensió» (mentre que mai no li passà pel cap, naturalment, de facilitar als lectors mallorquins la comprensió de les obres d'autor barceloní posant-hi un glossari de «barcelonismes»), han contribuït a mantenir les diferències dialectals com a tals diferències, sense integrar-les en un marc més ampli de llengua comuna, i han servit per a fomentar els recels dels catalans perifèrics davant una possible «imposició del català central». L'acció d'aquests puristes pot ser un obstacle per a la normalització, perquè la inèrcia d'un ensenyament «dictatorial» de regles, prohibicions i permissions, agreujada per la manca d'experiència didàctica, pot induir molts de mestres de bona fe a rebutjar com a impures formes perfectament legítimes, i provocar així reaccions defensives.

D'altra banda, la tendència a la defensa de «la llengua que es parla» enfront de «la llengua normativa massa artificiosa», si no és

7. Vegeu, per exemple, ANNA MOLL, *La llengua literària i els correctors*, «Cap d'Any», Raixa, 1960.

8. Vegeu la resolució de l'àmbit de llengua, a *Congrés de Cultura Catalana, Resolucions*, I, ap. 5.

9. Vegeu G. HAENSCH, *La discrepància entre la llengua escrita i la llengua parlada*, a *Problemes de llengua i literatura catalanes, Actes del II Col·loqui internacional sobre el català* (Montserrat 1976).

10. BRIGITTE SCHLIEBEN-LANGE ha presentat al Romanistentag 1979, celebrat a Saarbrücken del 26 al 28 de setembre, una ponència sobre *Sprachpurismus, eine Gefahr für Katalonien?*, basada en l'estudi de la secció lingüística d'A. Jané al diari «Avui».

controlada, pot obstaculitzar també seriosament l'assoliment d'un estàndard. Perquè el corrent general de defensa dels parlars locals enfront d'unes modalitats estàndard opressores que les ofeguen no arribi a ser un factor pertorbador de la normalització, en lloc de ser-ne un element favorable, cal que «no ens equivoquem d'estàndard». Hem de tenir en compte que la defensa de «la llengua que es parla» enfront de la varietat estàndard de llengües de cultura com l'italià o l'alemany es concreta en l'intent de donar accés al nivell A a les varietats dialectals o socials avui discriminades, però partint d'un estàndard comú massa rígid que es vol fer permeable als dialectes, o d'eixamplar l'àmbit d'ús d'aquests; no es tracta en cap cas de crear un estàndard que supleixi l'existent.

A nosaltres, l'estàndard que ens oprimeix (i que oprimeix també els andalusos, posem per cas) és l'estàndard castellà. El català no ens pot oprimir perquè no existeix com a llengua comuna en ús. Precisament el que hem de fer és crear-lo; i crear-lo prou flexible perquè no sigui ofegador.¹¹

Hem de tenir en compte també que, en totes les llengües, les possibilitats d'acostament de l'estàndard a la llengua parlada són limitades, donada la gran varietat d'aquesta (en realitat, la diglòssia interna és inevitable, com assenyala ja el mateix Ferguson), i que la diferència entre una i altra resulta molt més gran, si partim de la llengua parlada per un analfabet que si observem la que parla una persona cultivada. Ara bé, la majoria dels catalanoparlants són encara analfabets en la llengua pròpia; i els qui parlen d'acostar la normativa a la llengua que realment es parla, pensen en

11. És remarcable que per segona vegada ens toqui anar contra corrent: la nostra codificació lingüística es va fer quan ja feia molts anys que Victor Hugo havia dit, eufòric, «j'ai mis le bonnet rouge au vieux dictionnaire» — i això determinà, d'una banda, les resistències a l'acceptació de les normes, i de l'altra l'evident major flexibilitat del català normatiu, comparat amb el castellà o el francès —. També ara, en moments de revolta contra l'estàndard a les llengües de gran tradició cultural, hem de posar en circulació el nostre; esperem que també en aquest cas podrem vèncer les resistències i obtenir una llengua d'ús formal que sigui flexible i acceptable per a tots.

aquesta «llengua parlada per analfabets», i no en una llengua parlada de gent cultivada, que pràcticament no existeix.

El mateix Haensch és víctima d'aquest miratge quan diu: «la diferència entre la llengua parlada i la llengua escrita no ha de ser més gran que en francès, en anglès o en alemany»;¹² precisament hi ha molta més diferència entre el francès que parla un parisenc no cultivat i el que s'escriu i s'ensenyava com a estàndard a les escoles, que entre el de qualsevol analfabet català i un text fabrista ben primfilat.

Hi ha altres detalls del treball de Haensch que demostren que fins i tot els estrangers que com ell coneixen bé i estimen el català, el consideren (com nosaltres mateixos) com a llengua B, amb tendència a remarcar les diferències i no veure'n la unitat global. Per exemple: «Als defensors incondicionals del català del 1936 i als puristes, els diré que jo procuro de dir sempre *hem de fer* i no *tenim que fer*, *anglès* i no *inglès*, *he estat* i no *he sigut*, *aïllar* o *isolar* i no *aïslar*, *servei* i no *servici*, *menys* i no *menos*, *adéu-siau* i no *adiós*, per a citar només uns exemples. Ara, quan uso aquestes i d'altres formes correctes davant de coneguts, amics i desconeguts, en altres paraules, en contacte amb la gent que parla normalment català, però que usa formes incorrectes—l'un més, l'altre menys—em sento molt sol i tinc la impressió de ser una mica pedant».¹³ I afegeix: «He d'admetre, amb tot, que en alguns casos el meu interlocutor m'agafava les formes correctes i en el curs de la conversa anava incorporant-les a la seva parla».

Aquesta sensació de soledat i aquesta impressió de «sentir-se una mica pedant», típica de la mentalitat diglòssica, és experimentada per molts de catalans que, coneixent les formes correctes, «no s'atreveixen» a usar-les, per por de desentonar: com que no hi ha consciència de la norma dins la collectivitat, el «costum» preval, fins i tot en boca dels qui coneixen la norma.

El fet que l'interlocutor «agafi les formes correctes i les incorpori a la seva parla» és un símptoma de tendència cap a la norma-

12. HAENSCH, *loc. cit.*, 264.

13. HAENSCH, *loc. cit.*, 265.

litat, com ho és el fet que *adéu* es generalitzi de dia en dia, mentre *adiós* retrocedeix més i més, o que n'hi hagi prou d'explicar a un mallorquí que el topònim *Ses Illetes* designa unes *illes* petites, i que el verb format damunt *illa* és *aillar*, perquè abandoni per a sempre els castellanismes *isla* i *aislar*. Tenim un clima propici al respecte de la norma — un dels trets característics de l'estàndard —; només cal que la norma sigui coneguda.

D'altra banda, a Mallorca ningú no diu *he sigut* i tothom diu *he estat*, com ningú no diu *vindre* i *tindre*, sinó *venir* i *tenir*. Donar entrada a aquestes formes col·loquials barcelonines dins la llengua escrita i de registre formal per acostar-la a la llengua que parlen els barcelonins, suposaria allunyar-la encara un poc més de la que parlen els mallorquins.

4. *Línies d'actuació susceptibles de facilitar el procés*

Al meu entendre, ens cal una planificació lingüística, molt ben establerta en funció de la situació del país i de les dificultats que comporta. I ens cal una acció encaminada a fer comprendre i assumir el problema, i a donar les possibilitats de resoldre'l acceptant una «llengua estàndard» que, com a tal, no es correspon amb la llengua de ningú i exigeix sacrificis de part de tots, però de tal manera que els sacrificis no siguin mai «massa grans» per a ningú.

Crec que això només ho podem aconseguir empenent amb urgència, d'una banda, una campanya de conscienciació del problema, i de l'altra una etapa intensiva d'ensenyament.

A) *La campanya*, a nivell popular, encaminada a fer comprendre:

- què és una llengua estàndard i perquè la necessitam;
- per què no en tenim (fins al punt que En López del Castillo, que ha fet una tasca important de determinació de nivells subestàndard,¹⁴ no ha pogut donar una panoràmica de l'estàndard);
- quins sacrificis comporta i quins avantatges té;

14. LL. LÓPEZ DEL CASTILLO, *Llengua standard i nivells de llenguatge*, ja citat.

— que la normativa fabriana és l'únic punt de partida vàlid per aconseguir una estandardització que no ens allunyi de la nostra tradició literària i del tipus de llengua que és estudiat com a *català* a moltes universitats d'arreu del món.

B) *L'ensenyament* de l'ortografia i la gramàtica catalanes, cal que sigui intensiu, raonat i obert.

— *Intensiu*, perquè l'alfabetització general i l'ensenyament de la gramàtica (que els «decrets de bilingüisme» faciliten extraordinàriament) permetrà de difondre ràpidament el coneixement de la norma (condició necessària perquè sigui assumida per la collectivitat) i reduirà els problemes a les seves justes proporcions.¹⁵

— *Raonat*: El raonament de les regles farà comprendre que no han estat fixades, com molta gent creu, donant preferència quasi absoluta al català central. Es veurà, per exemple, que la grafia de la *a* i la *e* àtones ha estat establerta segons la pronúncia del valencià, i que és just que sigui així.

— *Obert*: Deixant ben establerta la necessitat d'evitar la multiplicitat de formes equivalents¹⁶ i la conveniència d'adoptar formes unificades en el llenguatge comú, sobretot el científic, cal ensenyar a tothom, almenys perquè les pugui conèixer, les formes dialectals legítimes i típiques de certs dialectes (o conservades en

15. Com que la llengua escrita és convencional, no hi ha cap dificultat a ensenyar de llegir segons les convencions adequades a cada varietat dialectal; però ara que els infants usen per a la llengua escrita la convenció castellana, els mallorquins, que no pronuncien cap *-r* final, llegeixen «senyor», «dir» segons la convenció castellana.

16. Partint, per exemple, de la frase col·loquial en català central que canta En Lluís Llach, no esperem que l'arbre dongui fruit sense *podà'l*, és fàcil fer veure que no és acceptable com a estàndard, perquè la tercera persona del present de subjuntiu de *donar* té en català les formes *do*, *don*, *dongui*, *done*, *donga*, *dóniga*, i la forma *podà'l* /*podát*/ és la combinació de l'infinitiu més pronom que a Mallorca es pronuncia /*poðətʃó*/ i que pren múltiples formes segons les contrades. Cal que hi hagi una forma única, «no espereu que l'arbre *doni* fruit sense *podar-lo*» — o l'alternança *doni/done*, si els valencians consideren la forma amb *-e* irrenunciable —, que tothom podrà conèixer i emprar, a més de la pròpia, i que servirà per als usos formals i per a la comunicació intersubjectiva entre parlants d'àmbit geogràfic diferent.

ells després d'un ús més ampli), admetent la llibertat, i potser la conveniència, del seu ús generalitzat. Exemples:

a) *Formes de present*: Cal que tothom pugui reconèixer les formes de primera persona de present *cant, cante*, etc.,¹⁷ i les formes *cantam, cantau*, en lloc de *cantem, canteu*.

b) *L'article personal En, Na (N' davant vocal)*, ben viu a les Illes, és llàstima que es perdi (o que s'ensenyi com a normal el sistema híbrid *En/la/l'*, corresponent a l'ús actual de Barcelona): cal que tothom conegui el sistema complet, i potser seria desitjable que el seu ús es generalitzés.

c) D'altra banda, cal deixar obert també l'ús (acceptació plena o limitada) de certes formes o construccions gramaticals que no tenen vitalitat avui: per exemple, el possessiu *llur*.

d) Quant a *les diferències lèxiques* en el vocabulari fonamental, cal un esforç per fer conèixer i difondre les diverses variants dialectals dins tot el domini català. Fer aquest esforç respecte a una nomenclatura d'algunes dotzenes de paraules del vocabulari bàsic, ens permetrà d'evitar recels que d'altra manera seran difícils de vèncer.

C) *Revisió de la normativa.*

En graus diferents, crec que tots estem d'acord que cal una revisió de la normativa per adequar-la als usos actuals, o almenys per donar-li el caràcter obert de què acabo de parlar. És ben segur que una revisió ben feta podria disminuir les dificultats que la difusió d'una modalitat estàndard trobarà dins la nostra societat i desarmar les accions antinormalitzadores que amb l'excusa de la defensa — feta sovint en castellà — de la «dolça llengua» local enfront de «l'imperialisme català», tracten de mantenir la diglòssia actual.

17. Hi ha mallorquins que, desconeixent el present en *-e* dels valencians, interpreten com a imperativa la frase de la cançó d'En Raimon «d'un país que mai no hem fet / *cante* les esperances i *plore* la poca fe». Com que no podem exigir als valencians que renunciïn a *cante*, ni als illencs que renunciïn a *cant* — ni a *cantam, cantau* —, és necessari que tots els catalanoparlants coneguin i acceptin com a «normals» aquestes formes.

Convindria que aquesta revisió fos feta amb caràcter d'urgència, perquè és ara que començam l'ensenyament massiu de la nostra llengua, que podem introduir normes noves sense haver de vèncer la resistència a l'abandonament de les antigues (fixem-nos en la resistència que troben en castellà grafies com *setiembre* o *sicología* per part dels qui hem après de considerar que la forma correcta és *septiembre* i *psicología*). I l'hauria de fer l'Institut d'Estudis Catalans amb la col·laboració d'experts de tot el nostre àmbit geogràfic (lingüistes i ensenyants). És una feina difícil i delicada, que ha de ser feta amb molta prudència, raonant-ne les causes, mesurant-ne les decisions i experimentant-ne la viabilitat. Tant les propostes com els resultats de les experiències haurien d'arribar a tots els Països Catalans (sobre els quals té competència reconeguda l'Institut d'Estudis Catalans), per mitjà d'una coordinació que, si no queda més remei, pot ésser realitzada per institucions ciutadanes no oficials, però que correspon de dret — i de deure — a les Conselleries de Cultura dels diferents països.

Sóc conscient de les dificultats que comporta la tasca que proposo, però també de la urgentíssima necessitat d'empendre-la amb decisió. Crec, a més, que és una tasca possible en la conjuntura històrica que vivim, i que no podem deixar perdre l'ocasió, perquè és possible que no se'ns en presenti cap altra d'arribar a una etapa de normalització lingüística.

AINA MOLL

